

POREMEĆAJ U PONAŠANJU KOD DJECE I ADOLESCENATA

POREMEĆAJ U PONAŠANJU

- Poremećaji u ponašanju uključuju sva ona ponašanja djeteta koja nisu prilagođena njegovoj životnoj dobi i/ili okolini i ometaju funkciranje djeteta tako što štete djetetu i/ili okolini dovodeći ga u sukobe, ili ga isključuju iz komunikacije s okolinom.
- Pojam »poremećaji ponašanja« dolazi iz područja medicine, odnosno psihijatrije i već u prvom razdoblju korištenja svojom semantikom obuhvaća niz vrlo različitih odstupanja u svim područjima funkciranja djece i mlađih, od odnosa s bliznjima, socijalnom okolinom i autoritetima, preko poteškoća u pogledu prehrane, spavanja i nevoljnih radnji, laganja, krađa, korištenja i preprodaje ilegalnih psihoaktivnih sredstava, bjezanja od kuće i skitnje, do agresivnosti, nasilja, provala, paljevinu, silovanja i drugih oblika asocijalnog, antisocijalnog i kriminalnog ponašanja.
- Termini koji se koriste na našem području za poremećaj u ponašanju : smetnje ponašanja, asocijalno i antisocijalno ponašanje, društveno neprihvativno ponašanje, delinkventno ponašanje, devijantno ponašanje, nesocijaliziranost, nedovoljna socijalna integracija, opozicijsko ponašanje, poremećaji emocija i ponašanja (emocionalni poremećaji i poremećaji ponašanja), abnormalno ponašanje, psihosocijalne smetnje, disocijalno ponašanje, djeca s teškoćama u odgoju i ponašanju itd.

OBLICI POREMEĆAJA U PONAŠANJU:

- izostajanje iz škole
- nedisciplinu u školi
- neposlušnost
- prkos
- skitnju tijekom dana
- laganje
- varanje
- žicanje
- prijetnje
- pušenje
- konzumiranje droge i alkohola
- ostajanje vani unatoč zabrani roditelja
- kršenje pravila
- ispade bijesa
- povlačenje
- osamljivanje
- interes neprimjerene dobi
- odsutnost
- česte promjene raspoloženja
- neprimjerenu komunikaciju s vršnjacima/odraslima
- nezrelo ponašanje
- poremećen sustav vrijednosti
- kršenje javnog reda i mira
- nizak
- prag tolerancije na frustraciju
- nedostatak empatije
- pretjerani strah
- psihosomatske teškoće,

UZROCI

- Teorije o uzrocima razvoja poremećaja u ponašanju pripisuju odgovornost društvu, negativnoj klimi u školi, nepriladnim roditeljskim postupcima (npr. fizičko kaznjavanje, prijetnje...), naslijedu i sl.
- Svirna im je zajednička pretpostavka da ovakva negativna ponašanja služe kao SOS-signaliza odrasle da dјijete nije sretno i zadovoljno, te da njegove/njezine potrebe nisu adekvatno zadovoljene. prehrana igra veliku ulogu u ponašanju.
- Prehraa
- negativni podražaji
- situacija kod kuće i općenito u obitelji
- područje škole i nastave
- OKOLINA

DOBNI KRITERIJ

Uzima se dobna skupina djece od 0-18 godina (izuzetno do 21 godine), pri čemu je u pravnom smislu (u našoj zemlji) nužno koristiti dobne granice za djeće do 14 godina, za maloletnike od 14-18 godina, odnosno za mlađe punoljetne osobe od 18-21 godine. U psihosocijalnom smislu važne su podjele na predškolsko razdoblje, rano školsko doba, osnovnoškolsko i srednjoškolsko doba, odnosno djetinjstvo, adolescenciju i mladenaštvo.

KLASIFIKACIJA

- Klasificira se od vrlo blagih poremećaja u ponašanju, kao što su neposluh, ispad i bijesa, laganje, preko "ozbiljnijih" poremećaja u vidu agresije, besposlučenja, krade, pa sve do teških oblika vandalizama, razbojstava i ubojstava.
- Aktivni poremećaji u ponašanju: Odnose se na sva društveno nepoželjna i neprihvatljiva ponašanja, ponašanja koja odstupaju od uobičajenih, očekivanih i "normalnih". Za djecu koja se ovako ponašaju često se može čuti opis da su nemoguća, zločesta, van kontrole, itd.
- Pasivni poremećaji u ponašanju: Obuhvaćaju djecu koja su povučena, često izolirana i neprihvaćena od vršnjaka. Kako oni ne ometaju rad u školi i ne izazivaju probleme ne percipira ih se kao "problematične", pa često izostaje neophodna intervencija i pomoć odraslim.

UTJECAJ KULTURE I OBITELJI NA RAZVOJ POREMEĆAJA

- U definiranju odstupanja, poremećaja u ponašanju i funkcionalnosti u svakodnevnom životu djece i mlađeži, nužno je stoga, poznavanje kriterija normalnog, redovitog funkcionaliranja i razvoja djece, kao i ukupnog funkcionaliranja okruženja (obitelj, škola, zajednica).
- Svaka zajednica ima razičito gledište i različite stavove u odnosu na ponašanje i kod nekih su ta ponašanja u razini standarda, stoga se prilikom identifikacije problematike treba obratiti pozornost na društvene norme koje uvelike doprinose ponašanju djece i adolescenata.

ULOGA RODITELJA, PRISTUPI I PREVENCIJA

Uloga roditelja je odgajati djecu i naučiti ih da poštuju sebe i druge.

U odgoju se koriste različiti postupci:

**STROGI
POPUSTLJIVI,
PODRŽAVAJUĆI - ti su najbolji**

U odgoju djece je potrebno:

- poticanje samostalnosti i odgovornosti
- postavljanje granica i dogovaranje pravila
- uvažavanja djetetova mišljenja
- ohrabruvanje djeteta
- radovanje uspjehu
- stvaranje pozitivnih životnih stavova

SNAGA OBITELJIJE U :

- osjećaju pripadnosti, ljubavi i prihvatanja
- podršci, povjerenju, zajedništvu i sigurnosti
- pravu na uspjeh i neuspjeh
- iskrenoj komunikaciji
- pozitivnim vrijednostima i vjerovanjima

NEDJELOTVORNI RODITELJSKI POSTUPCI SU

- omogućavanje (dopuštanje) npr. uzimanja droge
- poricanje problema
- pretjerivanje
- prijetnje i zaplašivanje
- potkuljivanje
- umanjivanje problema
- nametanje osjećaja krvnje
- neu Jednačeni roditeljski stavovi
- fizičko zlostavljanje
- psihičko maltretiranje
- uskraćivanje životnih potrepština (voda, hrana...)

DJELOTVORNI RODITELJSKI POSTUPCI

- jasno izrazite svoj stav npr. prema sredstvima ovisnosti
- razgovarajte o djetetovom stavu
- izbjegavajte kritiziranje, moraliziranje, etiketiranje
- potičte samostalnost i odgovorno ponašanje djeteta (primjereno dobi)
- pomognite djetetu oduprijeti se negativnom utjecaju vršnjaka
- naučiti ga da poštuje autoritet
- suradivanje sa školom i biti "dio djetetova života"
- pomoći djetetu da iznesu svoje strahove i pokušati savladati

PRIKAZ SLUČAJA

- **KLIJENT:** osoba XY
- **DOB:** maloljetna osoba, 17 godina
- **MJESTO:** Metković, Hrvatska
- **DIJAGNOZA:** poremećaj u ponašanju, maloljetnička delikvencija
- **OPIS SLUČAJA**

Maloljetna osoba XY upućena je na procjenu stručnog tima zbog problema koje izaziva u školi i izvan nje, a prvenstveno zbog neadekvatnog ponašanja i loših odnosa sa obitelji. Problemi u školi su konstantno izostajanje bez opravdanih razloga, loše ocjene, učestalo upitanje u razne konflikte i tučnjave te pojavljivanje na nastavu pod utjecajem narkotika i alkohola. Problemi izvan škole su druženje sa "lošim" društvom te konzumacija narkotika i alkohola. Problemi u obitelji su konflikti sa roditeljima te alkoholizam od strane oca.

RADNO - TERAPIJSKA PROCJENA KLIJENTA

▪ INTERVJU

▪ PREGLED PRIMIJINARNIH PODATAKA

Pregledom preliminarnih podataka dobili smo u uvid da je dijete normalno funkcionalno kroz predškolsku dobu, i osnovnu školu, a problemi su se počeli javljati polaskom u srednju školu gdje se kreće u "lošem" društvu, a također su se pojavili i problemi u obitelji. Otac je alkoholičar i radi kao ribar, a majka nezaposlena domaćica.

Kod klijenta XY koristili smo polustrukturirani intervju koji je imao unaprijed postavljena određena pitanja o kojima se dopustilo klijentu da iznese svoje mišljenje, stavove i osjećaje te se prilikom intervjuja došlo do određenih situacija i tema koje su klijentu važne i koje ga sputavaju te je slobodno razgovarao o njima. Prilikom intervjuja uvidjelo se da klijent ima velike probleme u obitelji koji mu jako smetaju te projiciraju njegovo neadekvatno ponašanje. Uspostavljeno je povjerenje između klijeta i terapeuta te se dogovara nastavak procjene u kojem klijent pristaje sudjelovati.

ANALIZA AKTIVNOSTI

Analizom aktivnosti uvidjeli smo da klijent ima problema na području produktivnosti. Zanemarivanje nastave, te ne izvršavanje zadanih radnji.

■ VRSTE PROCJENA

- **OSA (okupacijska samoprocjena, occupational self assessment),**
(Kielhofner, 1995. g)

- U prvom dijelu rezultat procjene:

Klijentu XY važne aktivnosti koje želi promijeniti su :

1. briga o sebi - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema
2. slaganje sa drugima - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema
3. odnos prema svojim odgovornostima - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema
4. raditi aktivnosti koje voli - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema
5. prepoznavanje i rješavanje problema - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema

- U drugom dijelu rezultat procjene:

Klijentu XY važne aktivnosti koje želi promijeniti su :

1. ljudi koji me potiču i ohrabruju - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema
2. mjesto gdje živim i uzdržavam sebe - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema
3. mogućnost da radim stari koje cijenim i volim - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema
4. mjesta gdje mogu otići i zabaviti se - to mu je jako važno i smatra da sa time ima problema

- OSA procjenom dobili smo uvid da klijent XY ima problema na socijalnom i emocionalnom planu te poteškoće sa osobama sa kojima boravi. Procjenom smo dobili uvid da ima manjak podrške te poteškoće u izvođenju aktivnosti koje voli.

OU (okupacijski upitnik, occupational questionnaire)

(Smith, Kielhofner, Watts, 1986.)

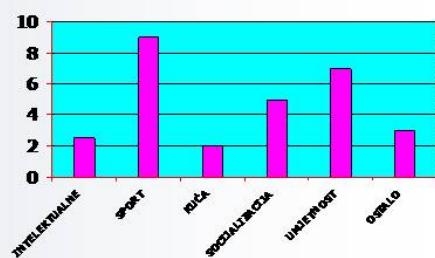
OU dobili smo rezultate da osoba ima jako malo aktivnosti koje smatra da ju zadovoljavaju, a to su druženje sa društvom, izbjegavanje nastave, isprijanje alkohola te konzumacija droge. Jako se puno kreće sa društvom koje ne smatra jako važnim, a jako malo provodi vremena kod kuće i na nastavi. Vrijeme koje provodi na nastavi smatra nevažnim i da ne uživa izvodeći tu aktivnost. Vrijeme provedeno sa obitelji smatra jako važnim, ali ne uživa u tome i provodi ga minimalno. Procjenom smo dobili u uvid da osoba jako malo odmara, brine za kućanske poslove te ima jako nisku higijenu duše i tijela.

MOHO (modificirana lista za označavanje uloga, Role-Checklist)

(Oakley, Kielhofner, Barris, 1985.g)

- MOHO procjenom smo dobili u uvid je je klijent jako ambiciozna osoba sa širokim spektrom interesa ali je u jako malo interesa uključen. Najizrazitiji interesi su bili na području sporta i socijalizacije.

KATEGORIZACIJA AKTIVNOSTI

INTERPRETACIJA I SINTETIZIRANJE PODATAKA

- U provođenju procjene koristili smo se intervjuem u kojem smo napravili vezu između klijenta i terapeuta te smo analizom aktivnosti uvidjeli da klijent ima poteškoće na području produktivnosti koje smo dodatnim testovima pokušali detektirati.
- Kroz OSU klijent je izrazio da ima problema sa osobama kojima boravi te da ima manjak podrške okoline te da se loše odnosi prema sebi. OU smo dobili uvid da klijent nije zadovoljan svojim aktivnostima. Također je i klijent uvidio da raspored njegovih aktivnosti nije adekvatan i u želji da se to promjeni pristaje na danju suradnju. MOHO nam je ukazao da klijent ima puno interesa no zbog situacije je jako malo uključen u bilo koji od interesa.
- Klijent XY zbog narušenih obiteljskih odnosa i nasilja u obitelji izbjegava kontakt sa obitelji i često bježi od kuće, utjehu pokušava pronaći u alkoholu i drogi te izbjegava nastavu. Klijent je jako ambiciozna osoba svjesna svojeg stanja ali joj treba pomoći. Klijent pristaje na danju suradnju.

POSTAVLJANJE CILJEVA I INTERVENCIJA

CILJEVI

- **KRATKOROČNI :**
  - savjetovanje obitelji da krene na obiteljsku terapiju
  - klijenta uključiti u resocijalizaciju
  - uključiti ga u centar za odvikavanje od alkohola i droga te u terapijskom postupku bi savjetovali roditeljima da budu uključeni
  - omogućiti mu sudjelovanje u aktivnostima koje ga zanimaju (uključivanje u plivanje i igranje nogomet 2 puta tjedno)
  - omogućiti mu nastavak obrazovanja uz dogovor sa stručnim timom i diskretnim nadzorom
  - uključiti ga u projektivne tehnike
- **DUGOROČNI:**
  - bolja komunikacija i suživot sa članovima obitelji
  - razvoj socijalizacije
  - prestanak konzumacije alkohola i droga
  - pronalazak zadovoljstva, samopouzdanja i sreće kroz aktivnosti koje ga zanimaju i ispunjavaju
  - završavanje školovanja i zaposlenje

INTERVENCIJA

- Uključivanjem klijenta u centar za odvikavanje pokušat će se povezati sa obitelji. Klijenta će se uključiti u grupe kako bi se povećalo njegovo samopouzdanje, te kako bi kroz razne aktivnosti pronašao zadovoljstvo.

MODELI

■ MODEL HUMANE OKUPACIJE

(Kilhofner, Burke, Igi i suradnici, 1980.g.).

PRISTUPI

■ BIHEVIORALNI PRISTUP

■ SOCIJALNO-KONSTRUKTIVNI PRISTUP

EVALUACIJA

- Evaluacijom smo dobili rezultate u koji nam ukazuju na poboljšanje klijentovog stanja te da ima poticaj za danju obradu.
- Klijent je prestao konzumirati drogu i alkohol, te su se odnosi sa obitelji doveli u normalu.
- Pronašao je aktivnosti koje ga ispunjavaju te ih jako dobro izvodi.
- Ponovljenom okupacijskom samoprocjenom dobili smo uvid da je klijent zadovoljan izvođenjem problemskih aktivnosti te da ima potporu socijalne okoline.

ZAKLJUČAK

- Najveći uzrok poremećaja ponašanja proizlazi zbog poremećenih odnosa u obitelji, te loših okolinskih faktora. "Nemojte odgajati svoju djecu, živite sa njima." Npr. Roditelj toliko odgaja svoje dijete da ne vidi kakvo divno dijete ima, odnos mora biti uzajamno prijateljski, ali roditelji to ne smiju djetetu pricati mi smo prijatelji (dijete ima svoje prijatelje), roditelj prije svega mora biti roditelj. Također doprinosi i loše društvo u kojem se dijete kreće, jer se je ono najranjivije u tom razdoblju i ako neće naći podršku kod kuće tražit će je na drugim mjestima. Danas malo roditelja odgaja djecu, većina je prepustena odgoju ulice jer roditelji "ganjuju" karijeru i zanemare dijete te se u potpunosti isključe iz njihova života. Da bi naš zadatak bio lakši koristimo se raznim instrumentima da bi detektirali probleme i zatim pokušamo raznim metodama doprinijeti klijentovu osposobljavanju i zadovoljstvu. Adolescentsko doba je najranjivije i najosjetljivije doba jer je to doba razvoja emocionalno i fizički i kada se osoba pokušava pronaći i odlučiti što želi od života, a to je ujedno i najstresnije razdoblje. Stoga u radu sa takvim klijentima potrebno je biti dobro educiran, kvalitetan, snalažljiv i najvažnije od svega empatičan terapeut kako bi se zadobilo povjernje klijenta i tako zadobio srž njegove problematike. Kvalitetna procjena nam je glavi ključ dobro postavljene intervencije, a povjerenje i naklonost klijenta je ključ provođenja i uspjeha.

LITERATURA

- http://www.skole.hr/roditelji/odgoj?news_id=978, portal za škole, Teško odgojiva djeca, Autor: Gordana Benat, 12.03.2010.g
- <http://www.mobrms.hr/obavijesti/prevencija-poremećaja-u-ponasanju-djece-i-mladih.aspx>, MOBMS, Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. - 2012., 12.03.2010.g
- http://www.vimio.hr/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=89, indeks, Poremećaj u ponašanju djece i mladeži, 14. 03. 2010.g
- <http://www.os-igkovacic-sb.skole.hr/upload/os-igkovacic-sb/newsattach/40/Poreme%E6aj%20u%20pona%B9anju-letak%20za%20roditelje.pdf>, Udruga "Igra", Autor : Martina Čarija, 14. 03. 2010. g
- <http://www.youtube.com/watch?v=8eCfnrGu5xo&feature=related>, YouTube, Challenging Behavior in Young Children, 14. 03. 2010.g
- (skripta) Radna terapija kod psihosocijalnih poremećaja, Zagreb 2008.g ,
- (skripta) Metode procjene u radnoj terapiji, Andreja Bartolac, vrt., Zagreb 2003./2004.g